

Kabinetsstandpunt 'lang zullen we leven'

Inleiding

Het installeren van de Themacommissie ouderenbeleid (TCOB) maakt duidelijk hoeveel belang de Tweede Kamer hecht aan ouderenbeleid en vergrijzing. Haar rapport *"Lang zullen we leven"* (Tweede Kamer, 2005-2006, 29 549, nr.5) ademt een integrale benadering en het belang van de verbanden tussen de verschillende aspecten van het ouderenbeleid en de vergrijzing. Het kabinet heeft waardering voor het rapport, omdat de TCOB dit paart aan actiegerichtheid. De tijd om keuzes te maken is immers gekomen. Het kabinet heeft dat verwoord in zijn nota *"Ouderenbeleid in het perspectief van de vergrijzing"* (TK 2004- 2005, 29389, nr. 5; verder "64" te noemen). Recente rapporten zoals van het CPB (Ageing and the Sustainability of Dutch Public Finances, CPB, maart 2006) benadrukken die noodzaak eens te meer.

Het kabinet vindt een positieve benadering van het grootste belang. De vergrijzing zal inspireren tot creativiteit, inventiviteit en ondernemingszin. De economische sectoren en regio's die zich richten op producten en diensten voor ouderen kennen een enorm groeipotentieel. Met innovatieve producten kan een wereldwijde afzetmarkt worden aangeboord. Ondernemingen moeten ruimte krijgen voor de ontwikkeling en toepassing van die innovatieve producten en diensten. Met name in de zorg- en woonmarkt is het zaak ruimte te scheppen voor ondernemerschap. De grotere vraag naar persoonlijke dienstverlening biedt kansen voor laaggeschoold werk, waar de werkloosheid nu nog hoog is. Tegelijk liggen er tal van kansen om bijvoorbeeld de zorg slimmer in te richten. Economische efficiency en het beter tegemoetkomen aan de wensen van ouderen gaan hier hand in hand.

Het kabinet gaat onderstaand in op de aanbevelingen van de TCOB tegen de achtergrond van "64" en de antwoorden op Kamervragen (TK 2004- 2005, 29389, nr. 6). Herhaling van standpunten die ook al in de genoemde documenten zijn verwoord, wordt waar mogelijk vermeden. Voor de indeling is uitgegaan van de verschillende terreinen van de leefwereld van de ouderen langs de lijnen van de in "64" geformuleerde de basiswaarden. Maar eerst volgt een algemene beschouwing.

Algemeen

Het gaat het kabinet in "64" om het behouden of versterken van de maatschappelijke basiswaarden die van belang zijn voor mensen in de latere levensfasen. De TCOB heeft met haar aanbevelingen het zelfde doel en richt zich daarbij tot de actoren die (samen) voor deze maatschappelijke opgave staan: burgers, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en overheden. Uit het rapport van de TCOB blijkt sterke betrokkenheid van al deze partijen. Dat geeft vertrouwen dat het appèl van de TCOB niet tot dovemansoren gericht zal zijn. Voor het leveren van de gewenste maatschappelijke prestaties voorziet de rijksoverheid in de condities en de kaders. In "64" geeft het kabinet aan te streven naar aanpassing van de bestuurlijke vormgeving langs drie wegen: (1) Van categoriaal naar gedifferentieerd beleid. (2) Meer nadruk op levensloop, maatwerk en eigen verantwoordelijkheid. (3) Van regelgevend naar kaderstellend beleid. Gedetailleerde orders van bovenaf kunnen schade doen aan creativiteit, dynamiek en eigen inbreng. Terwijl juist deze talenten hard nodig zijn bij een vergrijzende bevolking. Het besturen wordt meer een kwestie van het faciliteren van netwerkrelaties in de samenleving. Deze visie komt overeen met het kabinetsstandpunt 'De Andere

Overheid'. De scherpere verantwoordelijkheidsverdeling tussen burgers, de lokale en de centrale overheid en functionele organisaties komt ook terug in het concept "horizontalisering" dat ten grondslag ligt aan de sturingsfilosofie van de Wmo. Het lokale bestuur vervult in het ouderenbeleid een belangrijke rol, doordat zij het dichtst bij de burger staat en weet wat er leeft én wat werkt op de terreinen wonen, welzijn en zorg. Door bevoegdheden op lokaal niveau voor relevante zaken kan maatwerk ontstaan. Het systeem van "checks en balances" waarbinnen lokale partijen tot een vergelijk komen, zorgt voor de realisatie van de lokale en regionale opgaven.

Het kabinet verwacht dat met deze uitgangspunten en benadering ook de meest kwetsbare groepen zoals allochtone ouderen op maat kunnen worden bereikt en bediend. Daarbij gaat het er ook om de inzet van hun eigen capaciteiten te stimuleren tot behoud van hun zelfstandigheid.

Gezond zijn en gezond blijven

14. Start consultatiebureaus voor ouderen voor preventie, monitoring, signalering, informatie, advies en het leveren van diensten voor wonen, welzijn en zorg. De overheid dient voor de startfase een specifieke regeling te treffen.

15. Het kabinet moet meer geld investeren in preventie. Eerder genoemde consultatiebureaus kunnen met preventieprogramma's sociaal-economische gezondheidsverschillen bestrijden. In de Wet Collectieve Preventie Volksgezondheid dient de doelgroep ouderen te worden opgenomen

Het kabinet onderschrijft het pleidooi om te investeren in preventie (aanbeveling 15). De minister van VWS is voornemens u komend najaar de kabinetsnota Preventie 2006 (Kiezen voor Gezond Leven) toe te zenden. Daarin zullen de belangrijkste prioriteiten van het preventiebeleid voor de periode 2007-2010 worden opgenomen. In deze nota zal onder andere een zogenaamde "settinggerichte" aanpak worden gekozen. De aandacht voor ouderen zal tot zijn recht komen in met name de settings "wijk" en "zorg".

De gemeente heeft in het kader van de OGGZ taken ten aanzien van de preventie van depressie, eenzaamheid en vroegsignalering dementie. Deze taken worden na goedkeuring door de Eerste Kamer per 1 januari 2007 overgeheveld naar de Wmo. Het benoemen van ouderen als doelgroep in het kader van de Wcpv ligt daarom niet voor de hand.

De gemeente heeft op grond van de Wcpv een regierol op het terrein van de openbare gezondheidszorg, gericht op de gehele bevolking. Gemeenten hebben verschillende mogelijkheden om hun gemeentelijke taken in het kader van de Wcpv specifiek op ouderen te richten: epidemiologie (de gezondheidssituatie van ouderen in kaart brengen), gezondheidsvoorlichting gericht op ouderen, technische hygiënezorg bij instellingen voor verzorging en verpleging en infectieziektebestrijding (bij ouderen vooral gericht op griepvaccinatie, salmonella en legionella). Verder kunnen gemeenten besluiten specifiek aandacht te besteden aan de doelgroep 'ouderen' in hun 4-jaarlijkse verplichte gemeentelijke nota. Het begrip "oud" is overigens afhankelijk van de beleidscontext.

Het kabinet vindt het van belang adviezen van de Gezondheidsraad af te wachten over de vraag of er naast de collectieve preventie nieuwe vormen van preventie voor ouderen, mogelijk en effectief zijn. De GR zinspeelde hierop in een eerder advies aan uw kamer (Gezondheidsraad. Vergrijzen met ambitie; publicatie nr 2005/06). Te denken valt aan onder meer secundaire en tertiaire preventie in de 1e-lijnsgezondheidszorg.

Prestatieveld 3 van de WMO (het geven van informatie, advies en cliëntondersteuning) is in dit verband ook van belang. Vooruitlopend hierop werken veel gemeenten aan "1-loket" waar burgers informatie en advies kunnen krijgen over voorzieningen, of hebben zij een dergelijk loket al gerealiseerd. In deze zin is de weg vrij voor belangrijke functies waar de TCOB in aanbeveling 14 over spreekt.

De TCOB geeft de voorkeur aan de inrichting van consultatiebureaus voor ouderen. Dit is een aansprekende vorm, waarover veel beelden bestaan. Een grondige analyse naar aanleiding van de adviezen van de GR acht het kabinet dan ook van belang als basis voor de bepaling van de vorm van "consultatiebureau-achtige" taken. De functies informeren en adviseren over inhoud en toegang tot zorg, die bij bestaande consultatiebureaus voor ouderen ook worden verricht, zullen bij de bedoelde analyse worden betrokken.

Bewegen is – ook voor ouderen - van belang voor de gezondheid. In de kabinetsnota "Tijd voor Sport" is bewegingsbevordering een belangrijk aandachtspunt. Bij de uitwerking van de doelstellingen (5% meer bewegingsactieve burgers en 1% minder burgers met een volledig inactieve leefstijl in 2010) zal ook een zogenaamde "settinggerichte" aanpak worden gekozen. De bewegingsmogelijkheden worden als het ware naar de mensen toegebracht. Naast de settings sport, school, arbeid en zorg, zal ook "thuis/ wijk" één van de settings zijn waar beweging gestimuleerd en bevorderd zal gaan worden. De precieze aanpak zal worden beschreven in het Nationaal Actieplan Sport en Bewegen (NASB), dat als onderdeel van het Sportprogramma, in juni 2006 aan u zal worden verstuurd.

Actieve maatschappelijke bijdrage

25. Een leven lang leren moet mogelijk zijn voor iedereen. Vooral scholing vanaf 40 jaar moet met behulp van fiscale maatregelen en overheidsfacilitering worden verbeterd.

26. Bevorder de arbeidsdeelname van alle werknemers, die van ouderen in het bijzonder. Stimuleer leeftijdsbewust personeelsbeleid. Zowel voor werknemers als voor werkgevers zijn incentives denkbaar, zoals deeltijdpensioen in alle pensioenregelingen en belastingvoordeel bij het in dienst hebben of houden van oudere werknemers.

28. Ontslag bij 65 jaar mag geen automatisme meer zijn

Het kabinet bevordert dat meer mensen (werkenden en werkzoekenden vanaf 23 jaar) verder leren en een hoger opleidingsniveau halen om zo makkelijker werk te vinden en/of te behouden (aanbeveling 25). Daarvoor loopt op gezamenlijk initiatief van de ministeries van OCW en SZW sinds 1 maart 2005 het project Leren & Werken met een looptijd van twee jaar.

Om employability voor iedereen te bereiken moeten werkgevers, onderwijsaanbieders en gemeenten (waaronder uitkeringsinstanties) meer gaan samenwerken. Inzet van het project is dan ook alle betrokken partijen te stimuleren en ondersteunen om een leven lang leren met concrete stappen mogelijk te maken.

De hiervoor opgerichte tijdelijke projectdirectie Leren & Werken doet dit onder andere door:

- Het afsluiten van regionale en sectorale samenwerkingsovereenkomsten. Partijen (werkgevers, onderwijsinstellingen en overheidsorganen) maken afspraken over te realiseren duale trajecten (combinaties van leren en werken, met name gericht op het behalen van een beroepskwalificatie en doorscholing naar hogere functieniveaus of toeleiding naar) en/of EVC-trajecten (procedures om Eerder Verworven Competenties (EVC) te toetsen en deze kennis te erkennen en vast

te leggen in certificaten) en/of het realiseren van een leerwerkloket (een regionale infrastructuur voor loopbaanadvies en –begeleiding, inclusief EVC-procedures plus een hierop toegesneden opleidingsaanbod). De projectdirectie streeft concreet naar de realisatie van 15.000 extra duale trajecten en 20.000 extra EVC-trajecten in 2007.

- Het opzetten van een on-line marktplaats voor scholing. Vanaf 1 december is samen met de Taskforce jeugdwerkloosheid de site www.opleidingenberoep.nl gelanceerd. Deze smalle portal wordt medio 2006 uitgebreid naar de brede publieks portal Leren & Werken. Dit wordt het loket voor volwassenen voor online informatie over leren en werken en dient als digitale marktplaats.
- Het opsporen en verspreiden van best-practices op het terrein van leven lang leren.
- Onderzoek naar de beschikbaarheid van financiële instrumenten voor een leven lang leren, experimenten met de individuele leerrekening en het introduceren van een 'associate degree' in het hoger beroepsonderwijs via experimenten met een tweejarig opleidingsprogramma in de HBO-bacheloropleiding.

De activiteiten van de projectdirectie richten zich niet specifiek op de doelgroep van 40 jaar en ouder, maar uiteraard maken zij wel onderdeel uit van de bredere doelgroep. Het wordt aan de samenwerkende partijen overgelaten op welke doelgroep zij zich in hun samenwerkingsverband willen richten: qua leeftijd, maar ook qua scholingsniveau en arbeidsmarktstatus (werkend of werkzoekend). Ook het fiscale instrumentarium dat de combinatie van leren en werken tracht te bevorderen is niet verbijzonderd naar leeftijd. Een eerdere fiscale faciliteit voor scholing van werknemers boven de 40 jaar bleek niet te leiden tot meer scholing voor deze groep. Wel voert het kabinet beleid om het langer doorwerken van oudere werknemers te bevorderen. Hierbinnen valt ook de subsidieregeling stimuleren leeftijdsbewust beleid. Via die regeling kunnen bedrijven en branches subsidie ontvangen voor projecten die het makkelijker maken voor werknemers om ook op oudere leeftijd door te blijven werken. Hieronder valt dus ook het ontwikkelen van scholingsbeleid en/of instrumenten/methodieken voor oudere werknemers.

Voor het bevorderen van de arbeidsdeelname van oudere werknemers (aanbeveling 26) is het aannemen van het amendement-Vendrik (TK, vergaderjaar 2004-2005, 29 760, nr. 30) van belang. In verband hiermee moeten fiscaal gefaciliteerde prepensioenregelingen per 1 januari 2006 de mogelijkheid bieden van deeltijdpensioen. Oudere werknemers hebben vaak het probleem dat men de druk van een 40-urige werkwerk niet meer aankan. Deeltijdpensionering is dan een goed alternatief, omdat men dan naar vermogen kan blijven werken, aangevuld met een deeltijdpensioenuitkering. Per 1 januari 2005 boden 121 pensioenfondsen hun deelnemers al de keuzemogelijkheid van een deeltijdpensioen (15% van alle fondsen voor 12% van alle deelnemers). Inmiddels kunnen deelnemers van grote pensioenfondsen zoals ABP en PGGM, die samen 35% van alle actieve deelnemers hebben, ook kiezen voor deeltijdpensioen.

Ook ten aanzien van het overgangsrecht voor VUT-regelingen heeft Vendrik een aanvullende voorwaarde ingebracht. Die komt erop neer dat Vut-uitkeringen, wanneer de ingangsdatum wordt uitgesteld, actuariael moeten worden herrekend, waardoor de VUT-gerechtigde een hogere uitkering tegemoet kan zien als beloning voor het langer doorwerken.

De Stichting van de Arbeid gaat in haar advies over het wegnemen van belemmeringen voor het doorwerken na 65 jaar nog een stapje verder. Zij wil werknemers aanmoedigen hun tegoeden van de levensloopregeling in te zetten voor deeltijdpensioen. Daarnaast vindt de Stichting, zonder aan de pensioenleeftijd te willen tornen, dat ook na het bereiken van 65 jaar deeltijdpensioen mogelijk moet zijn. De groep 65-plussers die doorwerkt in een betaalde baan is nog heel klein: 2,3 procent in 2004, voornamelijk zelfstandigen en freelancers. Maar sociale partners voorzien een groter potentieel omdat het inschakelen van een 65plusser goedkoper is omdat er geen premies volksverzekeringen hoeven te worden betaald.

In oktober 2005 is in samenwerking met de 'Regiegroep GrijsWerkt' een nulmeting uitgevoerd naar de houding en gedrag onder de beroepsbevolking en werkgevers ten aanzien van de arbeidsparticipatie van ouderen. De resultaten van dit onderzoek geven aan dat meer aandacht voor de sense of urgency nodig blijft. Het onderzoek van Ecorys is u in november 2005 aangeboden. In februari 2006 heeft AWWN in opdracht van de regiegroep onderzoek gedaan naar CAO-bepalingen rondom leeftijdsbewust beleid. Op basis van de uitkomsten van dit onderzoek is de 'Regiegroep Grijs Werkt' in overleg getreden met sociale partners om te bekijken hoe meer aandacht voor dit onderwerp kan worden verkregen.

De "Tijdelijke subsidieregeling stimuleren leeftijdsbewust beleid" is per 1 december 2004 in werking getreden en loopt tot eind 2007. Het kabinet stelt middelen ter beschikking om leeftijdsbewust beleid in bedrijven te stimuleren en een brede toepassing van instrumenten mogelijk te maken. De belangstelling van bedrijven, branche- en bedrijfstakorganisaties in 2005 is boven verwachting. Met het beschikbare budget voor 2005 zijn door het Agentschap SZW 120 aanvragen positief beschikt. De verwachting is dat in totaal circa 450 -500 projecten in bedrijven van start zullen gaan.

Naar aanleiding van aanbeveling 28 verwijst het kabinet naar de routeplanner voor de discussie over het wegnemen van belemmeringen voor het doorwerken na 65 jaar die de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid de Tweede Kamer op 7 december 2004 heeft aangeboden. In deze routeplanner is aangekondigd dat er in het voorjaar van 2005 advies zal worden gevraagd aan de Stichting van de Arbeid, de Raad voor het Overheidspersoneelsbeleid, de SER en aan relevante belangenorganisaties, zoals de ouderenbonden, over het wegnemen van belemmeringen voor het doorwerken na 65 jaar. Tevens is in de routeplanner aangekondigd dat het expertisecentrum LEEFTijd verzocht zal worden om een overzicht van de resultaten van de debatten over het boek '65 jaar als uiterste houdbaarheidsdatum'. De Stichting van de Arbeid, de Raad voor het Overheidspersoneelsbeleid, de SER en de ouderenbonden (NPOE en CSO) hebben advies uitgebracht. Ook de resultaten van de debatten van het expertisecentrum LEEFTijd zijn ontvangen. Het kabinet zal met een reactie komen op de ingebrachte adviezen en op de resultaten van de debatten. Verwacht wordt dat deze kabinetsreactie voor het zomerreces aan de Tweede Kamer kan worden aangeboden.

Inkomen op peil

27. Bevorder solidariteit, niet alleen tussen generaties, maar ook tussen zieke en gezonde ouderen en arm(e ouderen) en rijk(e ouderen). Als de premielast van de AOW de draagkracht

van jongere generaties te boven gaat, zal de AOW gefiscaliseerd moeten worden.

29. Verricht onderzoek naar de toekomstige inkomenspositie (dus ook AOW en pensioen) van ouderen, en met name van vrouwen, migranten en andere kwetsbare groepen ouderen.

30. Informeer ouderen actief over hun toekomstige inkomenspositie en de vergoedingen waar zij recht op kunnen hebben (huurtoeslag e.d.)

31. Onderzoek of een kortere AOW opbouwtijd moet worden geïntroduceerd om een onvolledige AOW deels te ondervangen.

32. Beperkende maatregelen van de bijstand mogen niet van toepassing zijn voor mensen met onvolledige AOW (bijvoorbeeld m.b.t. de vakantietermijn).

Over de beoogde solidariteit (aanbeveling 27) merkt het kabinet op dat als gevolg van de wettelijke maximering van de AOW-premie op 18,25% de komende stijging van de AOW-uitgaven de facto wordt gefiscaliseerd. Bovendien is op deze fiscalisering een voorschot genomen omdat de feitelijke AOW-premie met 17,9% onder het wettelijke maximum is vastgesteld.

In de gezondheidszorg is duurzame solidariteit ook belangrijk. Het recente RVZ signalement 'houdbare solidariteit in de gezondheidszorg' heeft de noodzaak tot het voeren van de discussie wederom duidelijk gemaakt. De Minister van VWS heeft aangegeven nog dit jaar met een beleidsvisie op de solidariteit te komen. Deze beleidsvisie bevat een uiteenzetting van de problematiek en een verkenning naar de oplossingsrichtingen om de solidariteit duurzaam en houdbaar te houden. Hierbij zullen overdrachten tussen jong en oud, rijk en arm, gezond en ziek een belangrijke rol spelen. Hoewel bij overdrachten vaak aan geld wordt gedacht, blijft de beleidsvisie niet beperkt tot materiële overdrachten alleen, maar zal ook gekeken worden naar de solidariteit in zorguitkomsten en de 'warme' solidariteit (bijvoorbeeld mantelzorg en vrijwilligerswerk).

Het kabinet zal in de loop van 2006 onderzoeken hoe de inkomenspositie van ouderen, en daarbij vooral de meest kwetsbare groepen, zich de komende jaren zal ontwikkelen (aanbeveling 29). Daarbij zal worden uitgegaan van de huidige regelgeving rond AOW en pensioenen en de meest recente inzichten in de veranderingen in de samenstelling van de bevolking, arbeidsparticipatie en andere economische kernvariabelen. De Tweede Kamer kan uiterlijk in november 2006 beschikken over de resultaten van het onderzoek.

De rijksoverheid heeft de plicht te zorgen voor goede informatie over de vergoedingen waar ouderen recht op kunnen hebben. De taak wordt onder andere door gemeenten ingevuld met een informatiepakket over de regelingen waar ouderen een beroep op kunnen doen (aanbeveling 30). Ook subsidieert de rijksoverheid onder andere de ouderenbonden voor het verstrekken van informatie.

De SVB gaat de bijstand verzorgen voor acht gemeenten. Dat gebeurt vanaf 1 april 2006 voor de gemeenten Noordoostpolder, Cuijk en Winterswijk. Vanaf juni/juli 2006 volgen de gemeenten Almere, Den Haag, Eindhoven, Tilburg en Zoetermeer. Het doel van de samenwerking is de dienstverlening voor de burgers te vereenvoudigen. De bedoeling is verder dat het niet-gebruik van de aanvullende bijstand wordt teruggebracht. Tijdens de aanvraagprocedure voor de AOW wijst de SVB de burger op de mogelijkheid om aanvullende bijstand aan te vragen.

Daarnaast moeten burgers over hun aanvullend pensioen worden geïnformeerd. Omdat mensen veelvuldig wisselen van baan, wordt het lastiger om overzicht te houden op je pensioenaanspraken. Het is dus zaak om mensen te wijzen op de gevolgen van

beslissingen als trouwen, scheiden, een andere baan, een baan in het buitenland, het werken als zelfstandig ondernemer, het werken in deeltijd, arbeidsongeschiktheid, overlijden op de pensioenaanspraken. Om het pensioenbewustzijn te verhogen worden in de Pensioenwet bepalingen over communicatie en informatieverstrekking aangescherpt. Daarnaast heeft het pensioenveld zelf een geharmoniseerd jaarlijks pensioenoverzicht ontwikkeld, dat mensen kan helpen bij het regelen van hun ouderdagvoorziening.

De AOW voorziet in een basispensioen. De hoogte van dit pensioen is het geldend sociaal minimum. Personen met een onvolledige AOW-opbouw waar de TCOB in aanbeveling 31 over spreekt, kunnen maatregelen treffen om een AOW-tekort te voorkomen of te compenseren. Zo kan bij aanvang van de verplichte verzekering tot inkoop worden overgegaan van de achterliggende niet verzekerde periode. Daarnaast biedt de AOW de mogelijkheid om na beëindiging van de verplichte verzekering deze op vrijwillige basis voort te zetten. Ook kan het inkomenstekort worden aangevuld met een aanvullend (buitenlands) pensioen, aanvullend inkomen uit vermogen of uit arbeid. Verder zijn er fiscaal mogelijkheden om vrij vermogen te besteden aan de opvang van een pensioentekort zoals een AOW-gat. Wie onvoldoende aanvullende middelen heeft, kan aanspraak maken op een aanvullende bijstandsuitkering. Hiermee is voor mensen boven de 65 jaar een inkomen gegarandeerd dat gelijk is aan de hoogte van een AOW-uitkering.

Naar aanleiding van aanbeveling 32 stelt het kabinet het volgende. Artikel 20 derde lid Grondwet luidt dat Nederlanders hier te lande, die niet in het bestaan kunnen voorzien, een bij wet te regelen recht op bijstand van overheidswege hebben. In de Wet werk en bijstand (WWB) en de daarop gebaseerde jurisprudentie is dit territorialiteitsbeginsel nader verankerd en uitgewerkt. De WWB is een vangnetvoorziening, waarbij het verblijf hier te lande een expliciete voorwaarde is om in aanmerking te komen voor een (aanvullende) bijstandsuitkering. Een tijdelijk verblijf buiten Nederland is toegestaan, waarbij als tijdelijk verblijf wordt aangemerkt een normale vakantieperiode in het buitenland van in beginsel 4 weken. Voor bijstandsgerechtigden van 65 jaar en ouder geldt op grond van de WWB als tijdelijk verblijf een periode van maximaal 13 weken. Deze langere termijn hangt samen met het ontbreken van een arbeidsverplichting voor deze categorie. Verblijft een bijstandsgerechtigde langer in het buitenland dan de toegestane wettelijke periode, dan brengt het territorialiteitsbeginsel met zich mee dat geen recht bestaat op algemene en bijzondere bijstand. In het verlengde van de bestaande jurisprudentie bestaat er ook geen recht op bijstand indien de noodzaak van het langere verblijf buiten Nederland zou vaststaan of als dit langere verblijf te wijten is aan overmacht. Bij een langer verblijf in het buitenland worden de mogelijkheden tot controle op de rechtmatigheid van uitkeringen geacht tekort te schieten. Bij een langer verblijf in het buitenland dan 13 weken vervalt ook de op grond van het territorialiteitsbeginsel vereiste band met Nederland. Het kabinet ziet binnen het territorialiteitsbeginsel van de WWB geen ruimte voor verlenging van de termijn van 13 weken.

Woonvoorzieningen

4. Om woonservicezones welzijn te organiseren moeten gemeenten meer bevoegdheden krijgen over de planning en inrichting van wijken ten behoeve van wonen en zorg voor ouderen (inclusief AWBZ-instellingen).

Gemeenten moeten een rol krijgen bij de uitvoering van de Wet toelating zorginstellingen (WTZi). Schotten in financiële regels, die momenteel belemmerend werken op de aansluiting tussen wonen en zorg, moeten worden weggehaald.

5. Stop energie in het geschikt maken van woningen voor alle leeftijden door flexibilisering van het woningaanbod (nieuwe vormen van levensloopbestendige woningen), door het aanspreken van woningbouwcorporaties op hun taak om woningen aan te passen en door voorlichting te geven over woningen en de woonomgeving (d.m.v. een woonomgevingskeurmerk en woninglabeling).

6. Maak het voor huiseigenaren makkelijker om de eigen woning aan te passen door benutting van het eigen vermogen en door ontwikkeling van nieuwe eigendomsvormen (innovatieve hypotheekproducten en tussenvormen tussen huur en koop)

7. Gemeenten moeten eisen stellen aan huizenbouwers, zoals corporaties, voor het levensloopbestendig maken van woningen. Een woonomgevingskeurmerk moet een onderdeel worden van het Bouwbesluit.

8. Versoepel de regels voor het bouwen en voor woningtoewijzing zodanig dat mantelzorg in de directe omgeving mogelijk wordt.

9. Er moet een stimuleringsmaatregel komen om de productie van woningen voor bewoners met een zwaardere zorgvraag te verhogen.

10. Vereenvoudig de regels voor de financiële bijdrage voor het verbouwen van verpleeg- en verzorgingshuizen.

11. Oudere (echt-)paren mogen niet tegen hun wil worden gescheiden; wonen en zorg dient zodanig te worden ingericht dat scheiden niet nodig is.

21. Ontwikkel voor dementiepatiënten nieuwe, kleinschalige woonvormen en realiseer een jaarlijkse toename van 1300 verpleeghuisplaatsen voor dementiepatiënten

Het kabinet onderschrijft het grote belang dat de TCOB toekent aan de beschikbaarheid van toegankelijke woonvoorzieningen. Het is van oordeel dat de gemeente, met de bevoegdheden die passen bij de belangrijke rol als regisseur, voldoende invloed kan hebben op het terrein van planning en inrichting van wijken ten behoeve van wonen en zorg (aanbeveling 4). Daarvoor is een aantal zaken in gang gezet. Gemeenten krijgen met de invoering van de Wmo en de uitvoering van de brief van 12 december 2005 over de toekomst van woningcorporaties (Tweede Kamer, 2005-2006, 29453, nr. 20) meer mogelijkheden om een integrale regie te voeren op de planning en inrichting van wijken. Gemeenten stellen een woonvisie op en maken hierover prestatieafspraken met de desbetreffende woningcorporaties. Hierin kan expliciet aandacht voor ouderenhuisvesting worden meegenomen. Het Kabinet zal stimuleren dat gemeenten in samenwerking met bouwers van woningen, waaronder corporaties, en met andere betrokkenen de opgave op het terrein van wonen met zorg en dienstverlening voor ouderen in beeld brengen om vervolgens een gezamenlijke aanpak af te spreken. De uiteindelijke realisatie zal in samenwerking met de betrokken lokale partners tot stand moeten komen.

Daarnaast zijn zorginstellingen in het kader van de WTZ/i verplicht om een Lange Termijn Huisvestingsplan (LTHP) op te stellen. Het LTHP dient op initiatief van de zorginstelling met de direct betrokken stakeholders, waaronder gemeenten, te worden afgestemd. Bij een aanvraag om een toelating met bouw dient dit met de gemeente overlegd te worden.

Van belang is dat de (financiële) regels niet belemmerend werken op het scheiden van wonen en zorg (aanbeveling 4). De staatssecretaris van VWS wil daarom het schot dat tussen verblijf en wonen staat weghalen. Het voornemen is om te regelen dat de zorg voor mensen met een verblijfsindicatie wordt gefinancierd op basis van een full package. Dit houdt in dat het mogelijk wordt het verblijfspakket minus de wooncomponent voor deze doelgroep ook thuis te leveren.

Het kabinet richt zich bij het bevorderen van adequate woonvoorzieningen op basisvoorwaarden door onder andere de realisatie van nulredenwoningen en verzorgd wonen te stimuleren. Het kabinet vindt dat het beleid ten aanzien van verdergaande eisen zoals levensloopbestendigheid (aanbeveling 5) het beste aan het lokale bestuur kan worden overgelaten omdat de lokale omstandigheden hierbij een doorslaggevende rol spelen. Ter stimulering is de Minister van VROM graag bereid samen met de ouderenbonden te bezien waar een omgevingskeurmerk uit zou kunnen bestaan, welke behoefte hieraan bestaat en hoe het desgewenst in de markt gezet kan worden. De opname van een woonomgevingskeurmerk in het Bouwbesluit zoals TBOC adviseert (aanbeveling 7) is echter niet mogelijk omdat het Bouwbesluit regelt minimum normen terwijl een keurmerk daar per definitie bovenuit gaat.

De beschikbaarheid van geschikte woningen voor bewoners met een (zware) zorgvraag is van groot belang. De realisatie van deze woningen is als taak voor corporaties neergelegd in het zesde prestatieveld, wonen en zorg. Corporaties hebben daartoe de ruimte en de middelen en worden daartoe opgeroepen. Als er voor mensen met een zwaardere zorgvraag gebouwelijke zorginfrastructuur nodig is, kan deze bekostigd worden uit de nieuwe CTG-beleidsregel voor zorginfrastructuur. Een extra stimuleringsmaatregel voor de productie van woningen voor bewoners met een zwaardere zorgvraag (aanbeveling 9) acht het kabinet derhalve niet nodig.

Er zijn voldoende wettelijke mogelijkheden voor mensen die hun eigen vermogen willen aanwenden voor aanpassing van hun eigen woning (aanbeveling 6). Daartoe kunnen bijvoorbeeld tussenvormen van huur- en koop worden ingezet. Het is van groot belang dat het voor alle partijen vooraf duidelijk is wat de gevolgen zijn van een bepaalde tussenvorm. Zo dient ervoor te worden gezorgd dat de verkoopvoorwaarden in overeenkomsten niet botsen met het fiscale eigenwoningbegrip. Dit om te voorkomen dat de aftrek van hypotheekrente in gevaar kan komen.

Bij woningtoewijzing rekening houden met mantelzorg, zoals de TOCB bepleit in aanbeveling 8, is mogelijk als de gemeente in het huisvestingsbeleid en in de Huisvestingsverordening deze groep een voorrangspostie geeft. De regelgeving staat niet toe dat huishoudens boven de grens van de huurtoeslag een huurwoning tot de grens van de huurtoeslag toegewezen krijgen. Het ligt niet in de rede hier verandering in te brengen.

Voor de vereenvoudiging van de regels voor de bouw van intramurale AWBZ voorzieningen (aanbeveling 10) is bij de inwerkingtreding van de WTZi een eerste stap gezet. In de uitwerking van de brief over de transparante tarieven in de gezondheidszorg worden hierin verdere stappen voorgesteld. Tijdens het VAO van 13 oktober 2005 over hetzelfde onderwerp, heeft de staatssecretaris van VWS u toegezegd in het voorjaar van 2006 te zullen komen met een samenhangend plan van aanpak voor het scheiden van wonen en zorg en de uitwerking van de brief over de transparante tarieven. In dit plan van aanpak zal tevens worden ingegaan op de stimuleringsmaatregelen voor het extramuraliseren van de bestaande verzorgingshuizen.

Het kabinet heeft maatregelen getroffen waardoor (echt-)paren niet tegen hun wil gescheiden hoeven te worden (aanbeveling 11). Bij besluit van 29 maart 2004,

gepubliceerd in het Staatsblad van 15 april 2004, is bepaald dat de wijziging van het Besluit zorgaanspraken in verband met verblijf van een niet-geïndiceerde partner (toevoeging van een tweede lid aan artikel 9) in werking is getreden op 16 april 2004. Deze wijziging van het Besluit zorgaanspraken AWBZ is gevolgd door een beleidsregel op basis van de Wet tarieven gezondheidszorg (II-712) op grond waarvan het verblijf van een niet-geïndiceerde partner en het voortgezette verblijf van die niet-geïndiceerde persoon na overlijden of vertrek van de geïndiceerde partner wordt bekostigd. Wettelijk staat er niets in de weg aan het mee-verblijven van een niet-geïndiceerde, samen met diens partner in een verzorgings- of verpleeghuis. Het is aan de instellingen zelf om cliënten deze faciliteiten te bieden.

Het kabinet bevordert het realiseren van kleinschalige woonvormen voor dementiepatiënten. Naar aanleiding van aanbeveling 21 kan het kabinet melden dat het aantal plaatsen in de verpleeghuizen de laatste drie jaar met gemiddeld 1430 per jaar is toegenomen. Het gaat hier om een netto stijging van plaatsen van circa 2,3 % per jaar. Het merendeel van deze plaatsen is bestemd voor psychogeriatrische patiënten. Als in ogenschouw wordt genomen dat daarnaast het aantal meerbedskamers fors verminderd is in deze periode, is er sprake van een aanzienlijk hoger aantal nieuw gebouwde plaatsen.

Vrij en veilig bewegen

3. Een wijk moet (ook) ouderproof zijn; openbare ruimtes moeten toegankelijk en veilig zijn. Dit is voor alle leeftijdsgroepen van belang. Gemeenten zijn hiervoor verantwoordelijk en hierop aanspreekbaar.

12. Design for all in het openbaar vervoer, dus toegankelijkheid voor een ieder: koppel de budgetten voor openbaar vervoer aan elkaar om vervoersvoorzieningen te verbeteren. Nu bestaan budgetten voor bijvoorbeeld streekvervoer en doelgroepenvervoer met vele regelingen naast elkaar.

De gemeente moet vanuit haar regisseursrol – en mede met het instrumentarium dat haar ter beschikking staat op onder andere de terreinen ruimtelijke ordening en maatschappelijke ondersteuning - bevorderen dat de relevante partijen afspraken maken, die ertoe leiden dat wijken ouderproof zijn (aanbeveling 3). Er zijn nu tegen de 70 wijken waar het concept van de zorgvriendelijke wijk in enige mate wordt gerealiseerd. In de VROM-begroting 2006 is voorzien in een extra inspanning om gemeenten verder te stimuleren.

Het kabinet streeft in de eerste plaats naar toegankelijk openbaar vervoer voor iedereen. Op basis van het zogenoemde 'inclusief beleid' heeft gebruik van algemene voorzieningen voorkeur boven aanvullende specifieke voorzieningen. Maar omdat het regulier openbaar vervoer nog niet voor iedereen toegankelijk is en dat ook niet voor iedereen in alle situaties zal kunnen zijn, zijn specifieke voorzieningen noodzakelijk. Aanbeveling 12 beschouwt het kabinet als een ondersteuning van zijn denkrichting met betrekking tot de bundeling van vervoersregelingen voor kwetsbare groepen, zoals uiteengezet in de brief van de Staatssecretaris van VWS aan de TK van 2 december 2005, (TK 2005-2006, 29538, nr 34). Het kabinet zal deze denkrichting met betrokken partijen bespreken, onderzoeken en uitwerken. Het kabinet wil toe werken naar een bundeling van zes regelingen (deels onderdelen daarvan) voor doelgroepen bij de gemeenten. Dit zou moeten leiden tot meer samenhang voor de burger, transparantie en minder administratieve lasten voor de burgers. Bij bundeling van doelgroepenvervoer gaat het niet alleen om het vervoer zelf. Het gaat ook over integratie van alle aspecten van de vervoersregelingen: het beleid, één loket waar mensen terecht kunnen voor

informatie en aanmelding, de indicatiestelling, de aanbesteding van het vervoer tot en met de organisatie van de uitvoering, financiering en verantwoording.

Naast die bundeling op lokaal niveau hecht het kabinet sterk aan het stimuleren van samenwerking tussen gemeenten en OV-autoriteiten ten aanzien van het vervoersaanbod, om zo de mogelijkheid van het OV (ook de Regiotaxi) optimaal te gebruiken. In dit kader zullen de komende periode pilots door het Rijk worden gefaciliteerd, naast pilots die de bundeling op lokaal niveau voorbereiden. In de brief van 2 december 2005 en de antwoorden van 1 maart 2006 op de schriftelijke inbreng van de Vaste commissie voor VWS, is aangegeven dat de OV-autoriteiten via gunningscriteria het instrument in handen hebben om de toegankelijkheid van het openbaar vervoer en de samenhang met aansluitend vervoer te bevorderen.

Op dit moment wordt hard gewerkt aan de operationalisatie en realisatie van ambities op het terrein van de toegankelijkheidsverbetering. Dit voorjaar wordt de Kamer per brief geïnformeerd over het proces van inwerkingtreding van de Wgbh/cz voor het openbaar vervoer. Ook over de halte-aanpak ontvangt de Kamer dit voorjaar een brief van de Minister van Verkeer en Waterstaat.

Zorg garanderen

13. Zet een krachtig wetenschaps- en kennisbeleid neer door:

- het instellen van een leerstoel welzijn van ouderen;*
- meer onderzoek te verrichten naar co-morbiditeit bij (multi-, medicijngebruik door, en behandeling van ouderen;*
- onderzoek naar de relatie tussen welzijn en gezondheidszorg;*
- onderzoek te initiëren naar de oorzaken van de stijging van de sterfte onder ouderen boven de 85 jaar;*
- een internationale inspanning voor onderzoek op het gebied van dementie;*
- onderzoek naar de voor ouderen relevante zorg- en welzijnsvoorzieningen.*

16. Waarborg voldoende beschikbaarheid en goede kwaliteit van verpleeghuiszorg

17. Stimuleer deskundigheid op het gebied van de geriatrie binnen en buiten het ziekenhuis. Besteedt in opleidingen (van bijvoorbeeld huisartsen en welzijnswerkers) meer aandacht aan dit onderwerp.

18. Geef meer aandacht aan tijdige diagnosticering en behandeling van depressie, angststoornissen, incontinentie, decubitus en dementie.

19. Poliklinische zorg dient dicht bij de mensen te worden geleverd.

20. Leg de verantwoordelijkheden in de zorgketen wettelijk vast.

22. Maak samen met industrie, zorgveld en verzekeraars een structurele financiering van thuiszorgtechnologie mogelijk

23. Er dient in de zorg ook (meer) aandacht te zijn voor gewone zaken, zoals voldoende eten en drinken door ouderen (ter voorkoming van ondervoeding en uitdroging)

24. Maak mantelzorg aantrekkelijker, zowel financieel als organisatorisch, door integratie van zorg in de loopbaan en respijtzorg. Vooral de zwaar belaste mantelzorgers moeten worden ontlast.

27. Bevorder solidariteit, niet alleen tussen generaties, maar ook tussen zieke en gezonde ouderen en arm(e) ouderen en rijk(e) ouderen). Als de premielast van de AOW de draagkracht van jongere generaties te boven gaat, zal de AOW verder gefiscaliseerd moeten worden.

Het kabinet onderschrijft aanbeveling 16 van de TCOB dat voldoende beschikbaarheid en goede kwaliteit van verpleeghuiszorg gewaarborgd moet zijn. De staatssecretaris van VWS geeft met het programma "Zorg voor Beter" een extra impuls aan de kwaliteit in de langdurige zorg. Doel is de kwaliteit van zorg voelbaar voor de cliënt te verbeteren. In 2005 is binnen dit programma gestart met verbetertrajecten op het terrein van decubitus en voeding&vocht (aanbeveling 23). Andere onderdelen van Zorg voor Beter zijn het kwaliteitsprogramma voor de mensen met dementie thuis (het Landelijk dementieprogramma), innovatie en het steunpunt verpleeghuiszorg. Naast implementatie van goede voorbeelden op de korte termijn wordt aandacht besteed aan borging van deze verbeteringen op de lange termijn. Een van de belangrijkste aspecten is de duurzaamheid van de zorg in het licht van de komende veranderingen in de bevolkingssamenstelling. Bij het ontwikkelen van kwalitatief goede zorg zal ook rekening gehouden moeten worden met te verwachten beperkingen in het arbeidsaanbod. Innovaties in de zorg zijn van het grootste belang om behoefte aan en aanbod van de langdurige zorg op de langere termijn met elkaar in evenwicht te houden. Met het oog daarop zijn nu al innovatieprogramma's opgestart. Voor thuiszorgtechnologie (aanbeveling 22) bestaat het programma 'ICT en Zorg' (totaal budget: € 80 mln.) dat specifiek kijkt naar mogelijkheden van domotica en zorg op afstand. Hierin werkt de overheid samen met ICT-bedrijven, zorginstellingen, verzekeraars en patiënten. Daarnaast is vanuit het convenant AWBZ (partners: Arcares, BTN, GGZ-N, VGN, Z-Org en VWS) voor de periode 2005 tot en met 2007 € 90 mln. beschikbaar voor innovatie in de AWBZ-sector. De structurele financiering van de betreffende zorg vindt plaats in de AWBZ. Het vraagstuk van duurzame zorg wordt ook betrokken bij het kabinetsstandpunt op de ontwikkeling van de medische geriatrische zorg zoals die hieronder wordt beschreven.

Binnenkort publiceert de Raad voor GezondheidsOnderzoek (RGO) een advies over het versterken van de wetenschappelijke infrastructuur achter de beroepsgroepen die een plaats hebben in de geriatrische medische functie in Nederland. Hierbij valt te denken aan beroepsgroepen die geriatrische kennis toepassen zoals huisartsen, praktijkondersteuners en nurse-practioners. Maar ook aan specialisten zoals psychiaters en internisten. De Gezondheidsraad (GR) bereidt daarnaast een advies voor over ouderen en co-morbiditeit en zal vervolgens een advies over preventie voor ouderen uitbrengen. Het kabinet zal op basis van deze adviezen zijn standpunt bepalen ten aanzien van de medische geriatrische functie en daarbij nagaan welke nadere acties effect kunnen hebben op de diagnose en behandeling van onder andere depressie, angststoornissen, incontinentie, decubitus en dementie (aanbeveling 18 en 19). De 'eerste lijn' krijgt hierbij bijzondere aandacht, omdat in Nederland al meerdere jaren een extramuralisatie van zorg aan de gang is en ziekenhuizen ook hun complexe patiënten sneller ontslaan en vaker poliklinisch behandelen. Het wettelijk vastleggen van verantwoordelijkheden in zorgketens is volgens het kabinet niet noodzakelijk (aanbeveling 20) omdat de bestaande regelgeving voldoende basis biedt voor adequate afspraken tussen ketenpartijen.

De genoemde adviezen zullen mede bepalend zijn voor de focus in het wetenschaps- en kennisbeleid ten aanzien van ouderen (aanbeveling 13). Het kabinet deelt de opvatting van de TCOB dat de verspreiding van geriatrische kennis en deskundigheid onder verschillende partijen, zoals bijvoorbeeld huisartsen, specialisten en welzijnswerkers van groot belang is (aanbeveling 17).

In het deel over woonvoorzieningen is het kabinet al ingegaan op de gemeentelijke rol ten aanzien van zorg (aanbeveling 4). Daarnaast kan worden vermeld dat in het kader

van de invoering van de Wmo een handreiking zal worden gemaakt ter bevordering van de samenwerking tussen gemeente en zorgkantoor. Verder is in het protocol bij de nieuwe CTG-beleidsregel voor zorginfrastructuur opgenomen dat zorgkantoren de planning van zorginfrastructuur (zorgsteunpunten) af moeten stemmen met de gemeente. Hiermee is geëxperimenteerd in een vijftal pilotregio's "regionale aanpak", waarin gemeenten, corporaties, zorginstellingen en zorgkantoren met elkaar afspraken maken over de invulling van de behoefte voor wonen, zorg en ondersteuning voor de komende 10 jaar. Deze afspraken zijn in deze regio's vastgelegd in convenanten, die nu worden uitgevoerd. De lessen die uit de pilots komen, zullen spoedig op de VWS-site worden gepubliceerd.

De TCOB wijst op het belang van mantelzorg (aanbeveling 24). WW-gerechtigden die mantelzorg verrichten, zijn in de regel verplicht om te zoeken naar passend werk. Maar indien de intensiteit van de mantelzorg zodanig is dat deze niet kan worden gecombineerd met sollicitatieactiviteiten, kan UWV de werkloze tijdelijk (maximaal 6 maanden) ontheffen van de sollicitatieplicht. Daarnaast geldt een overgangsregeling voor werkloze mantelzorgers die op 31 december 2003 al 57½ jaar waren.

In de WW zal een regeling worden ingevoerd op grond waarvan jaren waarin een mantelzorger niet (voldoende) als werknemer heeft gewerkt, toch gedeeltelijk meetellen voor het arbeidsverleden als de persoon die wordt verzorgd, beschikt over een persoonsgebonden budget. Mantelzorgers kunnen in aanmerking komen voor kinderopvangtoeslag indien degene die zij verzorgen beschikt over een persoonsgebonden budget.

Voorts is hier mogelijk van belang het amendement van Van der Vlies op het Belastingplan voor het jaar 2006, die een fiscale maatregel (heffingskorting) voor mantelzorgers mogelijk zou moeten maken.

Het coördineren en monitoren van ouderenbeleid en Europese samenwerking

1. Stel eenmaal in de vier jaar een integrale ouderenvisie op, met een jaarlijks te verschijnen voortgangsrapportage.

2. Nederland moet actief meedoen aan het Europees overleg over ouderenbeleid.

33. De coördinerend bewindspersoon dient een minister voor Ouderenbeleid te zijn die bevoegdheden en een budget heeft.

De beleidsdoelen en -criteria in "64" zijn afgeleid van de basiswaarden voor mensen in latere levensfasen. Zo is de aanzet gegeven tot een 2-jaarlijkse monitor waarmee het rijksbeleid wordt getoetst en gewaardeerd. Op grond van de monitorresultaten zal steeds worden bezien of nadere rapportage nodig is.

De Rapportage Ouderen van het SCP die binnenkort verschijnt, bevat onder andere informatie over de invloed van veranderingen die ouderen meemaken, bijvoorbeeld in sfeer van arbeid, inkomen en sociale relaties. De Ouderenrapportage die begin 2008 verschijnt, zal bovengenoemde monitorgegevens bevatten. Ten opzichte van deze opzet is onvoldoende meerwaarde te verwachten van de rapportagefrequentie van één jaar die TCOB in aanbeveling 1 voorstelt. Temeer daar op verschillende beleidsterreinen tussentijds monitorgegevens beschikbaar komen die relevant zijn voor de beoordeling van het ouderenbeleid. Het ministerie van SZW bijvoorbeeld rapporteert jaarlijks over de uitvoering van het kabinetsstandpunt 'Stimuleren langer werken van ouderen'.

De TCOB roept in aanbeveling 2 op tot deelname aan het Europese overleg over ouderenbeleid. Het kabinet is waar nodig en nuttig actief op dit terrein. In 2006 is bijvoorbeeld in het kader van de Open Coördinatie Methode voorzien in een zogeheten gestroomlijnde rapportage over sociale bescherming, pensioenen en gezondheidszorg/langdurige zorg.

Nederland is betrokken bij internationale initiatieven ter verhoging van de arbeidsparticipatie. In september 2005 heeft de OECD een internationaal vergelijkende landenstudie van de OECD naar arbeidsmarktperspectieven van oudere werkers in Nederland afgerond. Het integrale eindrapport 'Live longer, Work Longer' waaraan 21 landen (w.o. 17 EU-lidstaten) hebben deelgenomen is in februari 2006 gepubliceerd.

Het kabinet is geen voorstander van het verzwaren van de bestuurlijke en politieke aansturing van het ouderenbeleid op rijksniveau (aanbeveling 33). Zoals hierboven al is aangegeven, vindt het kabinet het nodig dat in de bestuurlijke vormgeving van het ouderenbeleid een beweging wordt gemaakt van categoriaal naar gedifferentieerd beleid. Ook een goed evenwicht tussen doelgroepbeleid en inclusief beleid is van belang. Het benoemen van een minister voor Ouderenbeleid met een eigen budget zal naar het oordeel van het kabinet geen positieve invloed hebben op deze ontwikkelingen. Dat neemt niet weg dat het kabinet de achterliggende gedachte van het bevorderen van integraliteit en samenhang deelt met de TCOB. Dat zal echter vooral op lokaal niveau dicht bij de burger moeten worden gerealiseerd. Op rijksniveau scheppen de vakdepartementen daar, waar nodig in nauwe samenwerking op thema's en met behulp van de afstemming binnen het kabinet, de voorwaarden voor. Daarbij kan op rijksniveau worden volstaan met een lichte vorm van coördinatie.